# Landes-Regierungs-Blatt

für das

## Krakauer Verwaltungsgebiet.

Jahrgang 1854.

**Zweite Abtheilung.**

IV. Stück.

Ausgegeben und versendet am 17. November 1854.

---

# DZIENNIK RZĄDU KRAJOWEGO

dla

## Obrębu zarządu Krakowskiego.

Rok 1854.

***Oddział drugi.***

Zeszyt IV.

Wydany i rozesłany dnia 17 Listopada 1854.

## 5.

# Kundmachung der Landes-Regierung vom 25. Oktober 1854,

über die Merkmale der wahrgenommenen Wachsverfälschung.

---

Das Wachs wird oft von den Produzenten oder den Unterhändlern mit fremdartigen Körpern vermengt.

Die gewöhnlichsten Mischungen oder Verfälschungen sind beim gelben Wachse mit gelben Sande, Ocker, Schwefel und Maismehl, beim gebleichten Wachse aber mit Bleiweiß, Kartoffel, Bohnen und Stärkemehl, Talg und Stearinsäuere.

Diese Verunreinigungen des Wachses sind schon bei einer äußern Untersuchung für Sachverständige leicht erkennbar. Zur sicheren Entdeckung der Verfälschung diene aber folgende Anleitung:

Untersuchung des Wachses.

1) Auf Sand, Ocker, Bleiweiß, Erden oder andern schweren Substanzen.

Ein Theil des Wachses (¼—½ Pfund) wird in einem Gefäße mit Wasser erwärmt, bis es ganz zergangen ist, und in der Ruhe der Abkühlung überlassen. Das Wachs befindet sich dann auf der Oberfläche, während die beigemischten schweren Körper, wie Sand, Ocker, Bleiweiß 2c. beim Abgießen des Wassers als Bodensatz zurückbleiben.

2) Auf Mais-, Kartoffel-, Bohnen-, Erbsen- und Stärkemehl.

Man erwärmt gelinde einen Theil des zu untersuchenden Wachses mit 2—4 Theilen Terpentinöl, bis sich das Wachs darin gelöst, und das Ganze eine dünnflüssige Beschaffenheit angenommen hat. Sind außerdem noch die ad 1 bemerkten Substanzen, als Sand, Ocker 2c. vorhanden, so entsteht ein schwerer Bodensatz, die noch heiße Lösung wird vom Bodensatze abgegossen, und warm durch Leinwand durchgeseiht, wobei die beigemengt gewesenen Mehle auf dem Seihetuche zurückbleiben; während das in Terpentinöl gelöste Wachs durchgeht.

3) Auf Harze, Pech, Terpentin.

Die meisten Harze lösen sich im Weingeist auf, aus welcher Lösung sie durch Zusatz von Wasser ausgeschieden werden. Es wird daher ein Theil des Wachses in möglichst kleinen Stücken oder Bändern geschnitten, in einer Flasche mit dem 4—6fachen Gewichte starken Weingeistes übergossen und unter öfterm Schütteln 10—12 Stunden stehen gelassen, sodann die weingeistige Flüssigkeit abgeseiht und mit etwas Wasser zersetzt, wobei sie sich, wenn Harz aufgelöst war, trübt, milchartige Farbe erhält, und nach einigem ruhigen Stehen das Harz absetzt.

Terpentin entzieht dem Wachse seine Sprödigkeit und bewirkt Anhängen desselben an die Zähne beim Kauen.

4) Auf Schwefel.

## 5.

## Obwieszczenie Rządu krajowego z dnia 25 Października 1854,

tyczące się oznaków dostrzeżonego fałszowania wosku.

---

Wosk często przez producentów lub handlujących mięszany bywa z obcemi żywiołami.

Najpospolitsze mięszania lub fałszowania dzieją się przy żółtym wosku, z żółtym piaskiem, żółtą glinką, siarką i mąką kukurydzaną, przy blichowanym wosku zaś z bleiwasem, kartoflami fazolami, i krochmalem, łojem, i kwasem stearynowym.

Takie zanieczyszczenie wosku znawcy łatwo przy wewnętrznym rozbiorze onegoż poznają. Dla pewnego odkrycia zfałszowania służy zaś następujące objaśnienie:

*Rozbiór wosku.*

1) Na piasku, glince żółtéj, bleiwasie, ziemi lub innych ciężkich artykułach.

Część wosku ($\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ funta) zagrzewa się w naczyniu z wodą, dopóki się całkiem nie rozpuści, i postawia się na wychłodzenie. Wosk znajduje się natenczas na wierzchu, gdy tymczasem przymięszane ciężkie żywioły, jak piasek, glinka żółta, bleiwas etc. przy odlaniu wody jako osad na dnie pozostaje.

2) Na mące z kukurydzy, z kartofli, fazoli, grochu i krochmalu.

Zagrzewa się część rozbierać się mającego wosku z 2—4 częściami terpentyny, dopóki się wosk w tém nie rozpuści i to wszystko postaci płynu nie przyjmie. Jeżeli oprócz tego wyszczególnione ad 1. artykuły; jako to piasek, glinka żółta, etc. znajdują się, to pozostaje ciężki osad na dnie. Gorące jeszcze roztopienie odlewa się od osadu z dna i przecedza się lekko przez płótno, poczém przymięszane mąki na sitku pozostają, gdy tymczasem roztopiony w terpetynie wosk przecieknie.

3) Na żywicy, smole, terpetynie.

Najwięcéj gatunków żywicy rozbiera się w spirytusie winnym, z którego rozebrania przez dodanie wody oddzielone zostają. Część wosku przeto pokraje się w jak najmniejsze kawałki lub kostki, w butelce spirytusem winnym 4 — 6krotną wagą poleje i odstawi się na 10 — 12 godzin, poruszając go przez ten czas częściéj,— następnie płyn spirytusu winnego odcedza się i z nie wiele wody zmięsza, przyczém tenże płyn gdy żywica się roztopiła, mąci się, kolor mleczny przybiera i po spokojném odstawieniu żywicę na dnie pozostawia.

Terpentyna odbiera woskowi jego kruchość, i sprawia przylepianie się do zębów przy gryzieniu go.

4) Na siarce.

Schwefel erkennet man sehr leicht durch den stechenden Geruch, der sich entwickelt, wenn man ein Stückchen des geschwefelten Wachses auf glühende Kohlen, eine heiße Eisen- oder Blechplatte wirft.

5) Talg und Stearinsäure.

Talg erkennet man durch den Geruch, so wie den talgartigen Geschmack beim Kauen, wenn auch die Unschlittzusätze gering sind.

Durch den Talg verliert das Wachs den körnigen splittrigen Bruch, ist weicher und fett anzufühlen, wenn man es zwischen den Fingern zusammendrückt, zeigen sich durch die Wärme der Hand schon Spuren der Fettigkeit. Solches Wachs auf ein Stück Seidenzeig getropft, gibt einen Fettfleck, und mit Leinwand gerieben, wird es wenig glänzend.

Will man eine Untersuchung auf Talg oder Stearinsäure vornehmen, so wird eine beliebige Menge mit einer Lösung von Soda (ein Theil Soda auf 50 Theile Wasser), einige (3—5) Minuten lang gekocht, d. h. siedend erhalten. Ist ein Fett vorhanden, so schäumt die Lauge alsbald heftig auf unter Bildung von Blasen (Kohlensäure). Beim Erkalten wird die Lauge, jenachdem weniger oder mehr Talg oder Stearin beigemengt war, entweder schleimig, schlüpfrig, oder gallertartig, bei vielem Fett sogar fest; $^1/_{50}$ Stearin gibt noch eine merklich schleimige Beschaffenheit. War kein Fett enthalten, so bleibt die Lauge beim Erkalten dünnflüssig.

Diese Anleitung zur leichten und sicheren Entdeckung von Wachsverunreinigungen wird in Folge des hohen Handels-Ministerial-Erlasses vom 16. Juni 1854 Z. $\frac{13081}{536}$ zu allgemeinen Kenntniß gebracht.

Mercandin m. p.

## 6.

## Erlaß der Landes-Regierung vom 29. Oktober 1854,

wodurch die Bedingungen festgesetzt werden, unter welchen der Bezug der bei der k. k. Schulbücher-Verschleiß-Administrazion in Wien erschienenen Schulbücher erleichtert, und der Verschleiß dieser Bücher erweitert wird.

---

Um den Bezug der Schulbücher, welche im Verlage der k. k. Schulbücher-Verschleiß-Administrazion in Wien erscheinen, namentlich auf dem Lande zu erleichtern, hat das hohe k. k. Unterrichts-Ministerium die Bestimmungen, welche mit dem Dekrete der bestandenen Studienhofkommission vom 27. Dezember 1834 Z. 8038 über den Schulbücherverschleiß in Galizien hinausgegeben wurden, unterm 3. September 1854 Z. $\frac{8775}{693}$ abzuändern befunden:

1) In allen größeren Orten des Landes können akkreditirte Buchhändler, Buchbinder, Kaufleute und in deren Ermanglung Schuldirektoren oder Lehrer als Verschleißer aufgestellt werden, welche die Schulbücher von der k. k. Schulbücher-

Siarkę łatwo można poznać przez uderzający odór, który się rozwija, gdy kawałek wosku siarkowanego na rozzarzone węgle, gorącą blachę żelazną lub blaszaną się rzuci.

5) Łój lub kwas stearynowy.

Łój poznać można przez zapach, jak równie smak przy gryzeniu, chociaż i dodatki łoju są małe.

Przez łój traci wosk oschły i kruchy połam, jest przy pomacaniu go miękki i tłusty, gdy się go między palcami zagniecie, pokazują się przez ciepłość ręki już ślady tłustości. Taki wosk gdy kropnie na materyją jedwabną, wyda plamę tłustą, a potarty płutnem mało jest szklący.

Jeżeli kto rozbiór na łój lub kwas stearynowy przedsiębrać chce, natenczas wygotuje ilość według upodobania przy rozpuszczeniu z sodą (część sody na 50 części wody) kilka (3—5) minut, to jest utrzymywać go będzie wrzącym. Jeżeli tłuszcz się znajduje to pieni się ług zaraz gwałtownie przy formowaniu baniek (kwas węglany). Przy ochłodzeniu będzie ług, według tego czy mniéj, czy więcéj łoju lub stearyny domięszaném było, albo szlamisty, lepki lub stężały, przy wielkiéj ilości tłuszczu nawet tęgi się staje; $^{1}/_{50}$ stearyny daje jeszcze znacznie szlamistą postać. Jeżeli nie było tłuszczu pomięszanego, to pozostaje ług przy ochłodzeniu cienkopłynny.

Powyższe objaśnienie do łatwego i pewnego odkrycia nieczystości w wosku, w skutek reskryptu Wysokiego C. K. Ministerstwa Handlu z dnia 16 Czerwca 1854 N. $\frac{13081}{536}$ do powszechnéj podaje się wiadomości.

*Mercandin* m. p.

## 6.

## Reskrypt Rządu Krajowego z d. 29 Października 1854,

mocą którego ustanowione zostają warunki, pod któremi pobieranie książek szkolnych w C. K. Administracyi sprzedaży książek szkolnych w Wiédniu wychodzących ułatwione i sprzedaż tychże książek powiększoną zostaje.

---

Dla ułatwienia nabycia książek szkolnych w C. K. Administracyi sprzedaży książek szkolnych w Wiedniu wychodzących, szczególnie po wsiach, Wysokie C. K. Ministerium Oświecenia publicznego postanowiło pod dniem 3 Września 1854 do N. $\frac{8775}{693}$ zmienić przepisy, które dekretem byłéj Kommissyi Nadwornéj naukowéj z d. 27 Grudnia 1834 r. N. 8038 względnie sprzedaży książek szkolnych wydane były.

1) We wszystkich większych miejscach kraju, mogą być ustanowieni umocowani księgarze, introligatory, kupcy, a w braku tychże Dyrektorowie szkół lub Nauczyciele jako sprzedający, którzy książki szkolne z C. K. Administracyi sprze-

Verschleiß-Administrazion in Wien unmittelbar auf halbjährigen Kredit beziehen. Die bisher bestandene Ausschließung jüdischer Kaufleute hat aufzuhören.

2) Die Verschleißer werden, nachdem über deren Zahlungsfähigkeit Gewißheit hergestellt worden ist, von der k. k. Landes-Regierung bestimmt und der k. k. Schulbücher-Verschleiß-Administrazion in Wien bekannt gegeben.

3) Die Verschleißer erhalten die Schulbücher nur auf Verlangen, welches entweder im brieflichen Wege, oder durch von ihnen zu bestimmende Kommissionäre zu stellen ist.

Alle Bestellungen müssen mit der Unterschrift des Gemeindevorstandes oder Pfarrers, oder in Briefen mit dem Postzeichen versehen sein. Die Verschleißer genießen 30 Perzente Provision aber nur vom Crudum, wenn sie wenigstens für 10 fl. K. M. Normalschul- oder Gymnasial-Lehrbücher oder von den katechetischen Büchern für 5 fl. K. M. abnehmen. Nur hinsichtlich der Gymnasial-Lehrbücher werden überdieß noch 10% Provision vom Einbande gegeben; dagegen müssen sie die Pack- und Frachtspesen selbst bestreiten. Auch werden die Bücher nur gebunden herausgegeben.

4) Jeder Verschleißer muß immer mit einem hinlänglichen Schulbüchervorrathe versehen sein, darf aber dieselben unter keinem Vorwande über den auf dem Titelblatte vorgedruckten Preis verkaufen. Die entgegen Handelnden sind mit einer angemessenen Strafe für jedes vorschriftswidrig verkaufte Exemplar unnachsichtlich zu belegen, im Wiederholungsfalle ist ihnen das Verschleißbefugniß zu entziehen.

5) Jeder von der k. k. Landes-Regierung bestellte Verschleißer erhält die Bücher auf halbjärigen Kredit in der Art, daß er z. B. die im Jänner abgenommenen Bücher im Juli desselben Jahres, die im Februar abgenommenen im August u. s. w. zu bezahlen und den entfallenden Betrag an die k. k. Schulbücher-Verschleiß-Administrazion portofrei einzusenden hat.

6) Die k. k. Schulbücher-Verschleiß-Administrazion verabreicht die Schulbücher nur auf feste Rechnung, werden aber Bücher-Gattungen außer Gebrauch gesetzt, oder ist wegen anderweitiger Ursache der Absatz eines Buches nach Verlauf von mehr als Einem Jahre nicht mehr zu erwarten, so steht es dem Verschleißer frei, die ungangbaren oder außer Gebrauch gesetzten Bücher auf seine Kosten an die Schulbücher-Verschleiß-Administrazion zurückzusenden.

7) Mit dem Befugnisse des Schulbücherbezuges auf Kredit ist jedoch keineswegs das Recht des Alleinverschleißes verbunden, sondern es steht außerdem Jedem frei, Schulbücher gegen bare Bezahlung unter den sub Nr. 3. und 4 angegebenen Bedingungen von der k. k. Schulbücher-Verschleiß-Administrazion zu beziehen und zu verschleißen.

Die bereits ertheilten Schulbücher-Verschleißbefugnisse bleiben aufrecht.

Mercandin m. p.

daży książek szkolnych w Wiédniu bezpośrednio na półroczny kredyt pobierać będą. Istniejące dotychczas wyłączenie kupców starozakonnych ma ustać.

2) Sprzedający, po sprawdzeniu ich pewności co do możności zapłaty, wyznaczeni będą przez C. K. Rząd krajowy i C. K. Administracyi sprzedaży książek szkolnych w Wiédniu doniesieni.

3) Sprzedający otrzymywać będą książki szkolne tylko na żądanie, które listownie lub przez kommissantów przez siebie wyznaczyć się mających uczynić winni.

Wszystkie obstalunki muszą być opatrzone podpisem zwiérzchnika gminy lub plebana a w listach znakiem pocztowym.

Sprzedający pobierać będą 30 procent prowizyi, lecz tylko od crudum, jeżeli przynajmniéj za 10 ZR. m. k, książek szkolnych dla szkół normalnych lub gimnazyalnych, lub katechizmów za 5 ZR. m. k. sprzedadzą.— Tylko względnie książek szkolnych dla gimnazyów dany będzie jeszcze 10% prowizyi od oprawy; muszą zaś sami ponosić koszta zapakowania i transportu. Książki tylko oprawne wydawane będą.

4) Każdy sprzedający musi być zawsze w dostateczny zapas książek szkolnych zaopatrzony, nie może ich zaś pod żadnym pozorem wyżéj nad cenę na karcie tytuł książki mieszczącéj sprzedawać.— Przekraczający te przepisy mają być odpowiednią karą za każdy przeciwko przepisom sprzedany exemplarz bezwzględnie ukarani, w razie powtórzenia tego przestępstwa zaś winien im być konsens na sprzedaż odebrany.

5) Każdy przez C. K. Rząd krajowy ustanowiony sprzedający otrzyma książki na półroczny kredyt w ten sposób, że n. p. powzięte w Styczniu książki w Lipcu tegoż samego roku, powzięte książki w Lutym, w Sierpniu i t. d. zapłacić i przypadającą należytość do C. K. Administracyi sprzedaży książek szkolnych bez opłaty portoryjnéj odesłać winien.

6) C. K. Administracyja sprzedaży książek szkolnych, wydaje książki tylko na stały rachunek, jeżeli zaś książki z używania ściągnięte, lub jeżeli dla innéj przyczyny sprzedaż jakiéj książki po upływie więcéj jak roku jednego już więcéj spodziewaną nie jest, wtedy wolno jest sprzedającemu, książki nieobiegające lub z użycia ściągnione na swój koszt do C. K. Administracyi sprzedaży książek szkolnych odesłać.

7) Z konsensem na pobieranie książek szkolnych na kredyt, nie jest bynajmniéj połączone prawo wolnéj z swéj strony sprzedaży, lecz oprócz tego zostawione dowoli jest każdemu, książki szkolne za gotową zapłatę pod warunkami pod N. 3 i 4 przytoczonemi z C. K. Administracyi sprzedaży książek szkolnych pobierać i sprzedawać.

Udzielone już dotąd konsensa na sprzedaż książek szkolnych pozostają nadal w swéj mocy.

*Mercandin* m. p.